sådan statsborger kan ikke påberåbe sig nævnte artikel 48 som grundlag for at modsætte sig, at hans eget lands lovgivning bringes i anvendelse på ham.

Mackenzie Stuart Koopmans Bahlmann Galmot

Pescatore O'Keeffe Bosco Due Everling

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 28. juni 1984.

P. Heim
Justitssekretær

A. J. Mackenzie Stuart
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT SIR GORDON SLYNN FREMSAT DEN 10. APRIL 1984 [1]

Høje Domstol.

Moser er tysk statsborger og bosat i Forbundsrepublikken Tyskland. Han ønsker at uddanne sig som lærer i folkeskolen og har med henblik herpå bestået den første af de statseksamener, som kræves hertil. Han kan imidlertid ikke opnå ansættelse, medmindre han også gennemgår en praktikantuddannelse og består den anden statseksamen. Han har derfor ansøgt om at blive optaget som praktikant med status som tjenestemand på prøve eller som lønmodtager i henhold til en almindelig arbejdskontrakt. Dette afslog myndighederne i Land Baden-Württemberg imidlertid med den begrundelse, at der var tvivl om hans troskab mod den frie demokratiske forfatning i Forbundsrepublikken Tyskland. Myndighederne henviste i den forbindelse til, at han er medlem af det tyske kommunistparti og i lang tid åbenlyst har deltaget i dettes aktiviteter.

Moser har herefter anlagt sag ved Arbeitsgericht til prøvelse af denne afgørelse. Han har til støtte herfor gjort gældende, at afslaget er i strid med national ret og med Den europæiske Menneskerettighedskonvention. Under sagen blev der imidlertid rejst det spørgsmål, om afslaget var i strid med fællesskabsretten. Arbeitsgericht antog herefter, at den for at afsige dom var nødt til at indhente en afgørelse vedrørende dette spørgsmål fra EØF-Domstolen.

1 — Oversat fra engelsk.

Arbeitsgericht har som følge heraf forelagt Domstolen tre spørgsmål. Det første er, om en person i Moser's situation er arbejdstager i EØF-traktatens artikel 48, stk. 2's forstand. Det andet spørgsmål er, såfremt han antages at være arbejdstager efter traktatens artikel 48, hvorvidt et afslag på at beskæftige ham er en efter traktatens artikel 48, stk. 2, »i nationaliteten begrundet forskelsbehandling ... for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår«. Det tredje spørgsmål er, om afslaget på at beskæftige ham under henvisning til, at han er medlem af kommunistpartiet, er i strid med traktatens artikel 48, stk. 3, litra a) og litra b).

Det er blevet gjort gældende af Forbundsrepublikken Tyskland, at den præjudicielle anmodning uden videre skal afvises fra realitetsbehandling, fordi Arbeitsgericht åbenbart har misforstået fællesskabsrettens anvendelsesområde, hvorfor det er ufornødent, at Domstolen besvarer spørgsmålene. Regeringen har til støtte herfor henvist til sag 13/68, *Salgoil*, (Sml. 1965-1968, s. 553) og til sag 244/80, *Foglia* mod *Novello* (Sml. 1981, s. 3045).

Efter min opfattelse bør den præjudicielle anmodning ikke afvises fra realitetsbehandling af de nævnte grunde. Domstolens dom i sagen *Foglia* mod *Novello* kan ikke forstås på den måde, at den også finder anvendelse på en sag som den foreliggende, og det gælder også — som Forbundsrepublikken Tysklands befuldmægtigede netop har anført for Domstolen — selv om spørgsmålet beror på en misforståelse eller er et spørgsmål, som kan besvares kort og entydigt. Det er ikke for mig at se nogen begrundelse for at afvise at besvare spørgsmålet, når den nationale ret finder besvarelsen nødvendig for sin afgørelse. Artikel 177 er baseret på det princip, at der bør gives en besvarelse af spørgsmål, som den nationale ret finder nødvendige.

Jeg anser det i den foreliggende sag for såvel muligt som ønskeligt i svaret til den nationale ret at tage stilling til den antagelse, som den nationale ret har lagt til grund for det forelagte spørgsmål, således at det bliver muligt at afgøre de fællesskabsretlige problemer i sagen.

Det erkendes af Moser's advokat, at nogle af Domstolens afgørelser vedrører sager, hvor arbejdstageren også rent faktisk har forsøgt at udnytte sin ret til fri bevægelighed. Han anfører imidlertid, at medlemsstaterne er forpligtet til at gøre det muligt for deres statsborgere også at udnytte traktatens friheder inden for det nationale område. Dette argument mener jeg imidlertid ikke kan tages til følge i den foreliggende sag.

Artikel 48 vedrører arbejdskraftens fri bevægelighed inden for Fællesskabet. Den forbyder medlemsstaterne at udøve en i nationaliteten begrundet forskelsbehandling over for arbejdstagere, som ønsker at arbejde inden for medlemsstaten. Denne bestemmelse gælder imidlertid kun, når den pågældende arbejdstager har udnyttet eller forsøgt at udnytte sin ret til frit at bevæge sig inden for Fællesskabet. Bestemmelsen finder ikke anvendelse på en medlemsstats rent interne forhold, når der ikke findes nogen forbindelse mellem disse forhold og de situationer, som fællesskabsretten tager sigte på.

Dette fremgår med tilstrækkelig klarhed af Domstolens afgørelser i sag 175/78, *Regina (anklagemyndigheden)* mod *Saunders* (Sml. 1979, s. 1129), sag 115/78 *Knoors* mod *økonomiministeriet* (Sml. 1979, s. 399) og af den nyere dom i sagen *Morson og Jhanjan* mod *kongeriget Nederlandene* (sagerne 35 og 36/82, Sml. 1982, s. 3723). Jeg mener således det følger af disse afgørelser, at har en statsborger i den pågældende medlemsstat ikke forsøgt at udnytte sin ret til fri bevægelighed som arbejdstager inden for

Fællesskabet, kan han ikke over for den stat, hvori han har bopæl, påberåbe sig sine rettigheder efter traktatens artikel 48.

Dette synes efter beskrivelsen af de faktiske omstændigheder i forelæggelseskendelsen at være tilfældet med sagsøgeren Moser, såfremt han da ellers kan anses som arbejdstager. Den foreliggende sag udspringer af den omstændighed, at myndighederne i hans egen medlemsstat hvor han har bopæl, afslog at ansætte ham og indstille ham til praktikantuddannelsen. Trods den sondring, som sagsøgeren advokat søgte at drage mellem sagsøgerens situation og det eksempel på ansatte i et bageri, der udfører natarbejde, som sagsøgerens advokat omtalte, er der for mig at se i den foreliggende sag tale om et rent internt forhold, som ikke berører fællesskabsretten. Dette gælder også, selv om Moser ikke efterfølgende skulle være i stand til — hvis denne antagelse i øvrigt er korrekt — at opnå ansættelse som lærer i en anden medlemsstat under henvisning til sin forudgående uddannelse i Forbundsrepublikken Tyskland.

Selv om besvarelsen af de stillede spørgsmål altså i øvrigt måtte kræve en detaljeret behandling af traktatens artikler 48, stk. 2 og stk. 3, opstår disse spørgsmål altså ikke under de foreliggende omstændigheder.

Jeg skal derfor foreslå Domstolen, at den præjudicielle anmodning besvares således, at en statsborger i en af medlemsstaterne ikke over for den stat, hvori han har bopæl, kan påberåbe sig EØF-traktatens artikel 48, når han ikke har forsøgt at udnytte sin ret ret til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.

Det tilkommer den forelæggende ret at træffe afgørelse vedrørende parternes sagsomkostninger, og der bør ikke efter min opfattelse træffes bestemmelse om godtgørelse af de af Kommissionen eller Forbundsrepublikken Tyskland afholdte udgifter.